

Харченко А.М.

*кандидат економічних наук, доцент,
Черкаський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»*

ЩОДО ПИТАННЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КРИЗИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Свочасне виявлення кризового стану вимагає створення і виконання спеціалізованих процедур фінансового контролю. Безліч методів і показників фінансового контролю утворює в сукупності поле діагностики фінансового стану підприємства, що в свою чергу є визначенням відхилень в діяльності підприємства, тобто є засобом діагностики виявлення потенційного банкрутства господарюючого суб'єкта, головною метою якого є запобігання можливого кризового стану підприємства.

Діагностика як комплексне економічне дослідження є складовою частиною механізму попередження загрози банкрутства, а всі стратегічні й тактичні завдання антикризового управління мають підпорядковане значення відносно завдання своєчасної діагностики кризи (табл. 1). У свою чергу механізм попередження загрози банкрутства виступає як динамічна система взаємодії з оточенням за допомогою зовнішніх зв'язків та є динамічною системою.

Серед відомих існуючих західних моделей для аналізу та діагностики ймовірності банкрутства належать такі факторні моделі: Альтмана, Ліса, Тафлера, Тісшоу, Фулмера та ін., які враховують різні фактори, що впливають на платоспроможність і фінансову стійкість підприємства [1]. В більшості цих моделей основна увага концентрується на певному факторі, що викликає певні суперечності. Деякі моделі оцінюють схильність підприємства до банкрутства на основі показників рентабельності та ділової активності (модель Альтмана, модель Спрінгейта). Хоча орієнтація цих моделей на фактори рентабельності та ділової активності не завжди є виправданою. Адже, з одного боку збитковість підприємства і є свідченням загрози банкрутства, але це не означає, що підприємство обов'язково має збанкрутувати. З іншого боку висока рентабельність не виключає можливість банкрутства, адже може супроводжуватись

Таблиця 1

**Методичний підхід до перспективної діагностики
фінансової кризи на підприємстві**

Завдання	Метод	Результат
Сформувати набір показників, що впливають на фінансовий стан підприємств	Узагальнення, метод орієнтованих графів	Сформовано набір показників внутрішнього середовища функціонування підприємства, що впливають на його фінансовий стан
Сформувати склад показників фінансового стану підприємств для оцінки їх неплатоспроможності та фінансового потенціалу	Узагальнення	Конкретизовано показники-індикатори неплатоспроможності підприємств та здійснено їх редукцію за фактором ефективності формування прибутку
Конкретизувати внутрішні показники неплатоспроможності підприємств	Дискримінантний, багато вимірний факторний аналіз	Відібрано 15 показники фінансового стану підприємств, що характеризують ліквідність, фінансову стійкість, ділову активність, рентабельність підприємств
Сформувати групи показників фінансового потенціалу підприємств	Узагальнення, групування	Виділено групи показників фінансового потенціалу підприємств, що характеризують достатність фінансових ресурсів для забезпечення платоспроможності підприємства, ефективність розподілу та використання фінансових ресурсів, можливість їх мобілізації
Визначити перелік пріоритетних показників оцінки фінансового потенціалу та неплатоспроможності підприємств	Метод «центр ваг»	Визначено репрезентативні показники-індикатори:
Здійснити кореляційно-регресійний аналіз	Економетричний	Визначено вплив окремих факторів на формування фінансового результату досліджуваного підприємства
Визначити прогностне значення прибутку підприємства	Економетричний	

Джерело: сформовано автором

незадовільними показниками ліквідності та фінансової стійкості, що є свідченням загрози банкрутства [2].

Оцінка ступеня кризовості стану підприємства, що здійснюється за допомогою низки тестів із застосуванням важливих фінансово-економічних індикаторів діяльності, в теорії дають чітку відповідь для ідентифікації стану аналізованого суб'єкта господарювання, проте практичне використання цих методичних підходів, не позбавлене недоліків:

- в основу оцінки покладено насамперед фінансові показники, що не повною мірою характеризують економічний стан підприємства – це суперечить основним принципам економічної діагностики використання всієї наявної інформації [2], у тому числі пов'язаної з інноваційними напрямками подолання кризи:

- результати, отримані у ході застосування методичного підходу, значною мірою залежать від аналізованого періоду і вибірки підприємств, що ускладнює формування узагальнювальних критеріїв оцінки ступеня кризи для інших підприємств;

- з метою подальшого усунення наслідків або превентивних заходів отримані результати мають низьку корисність, оскільки характеризують лише поточний момент, і не вказують на перспективні напрямки стратегічного антикризового управління, в тому числі інноваційні, спроможні забезпечити суб'єкту господарювання економічну стійкість на довгострокову перспективу.

Тому з метою уникнення кризового стану підприємствам необхідно розробляти таку модель діагностики фінансової кризи на підприємстві, яка буде направлена на прогнозування, попередження та подолання банкрутства підприємства і яка дозволить підприємству функціонувати в умовах підвищеного ризику.

Найбільш поширеним серед економічних методів прогнозування є метод моделювання процесу формування фінансового результату засобами економіко-математичного моделювання, в якому показники піддаються комп'ютерному аналізу з використанням статистики та математичних моделей.

Результативність фінансово-господарської діяльності вітчизняних підприємств визначається насамперед його фінансовим станом. Він повною мірою характеризує успіх підприємства в усіх сферах його

діяльності, сприяючи підвищенню його конкурентоспроможності. Тому на сучасному етапі розвитку економіки України важливо комплексно оцінити та здійснити моделювання фінансового стану підприємства на основі інтегрального показника. Також ефективна модель діагностики фінансової кризи на підприємстві повинна включати загальні рекомендації щодо удосконалення стратегії вітчизняних підприємств та охоплювати удосконалення всього стратегічного набору, тобто корпоративної, ділової та функціональних стратегій підприємств.

Основним признаком, що характеризує процес є рух та відповідні зміни. З кількісної сторони цей рух і зміни можна розглядати як взаємозв'язок деяких змінних величин. В економіці таке уявлення про економічні процеси приводить до розуміння зв'язку або відношень між змінними величинами.

В економетричному моделюванні результативний показник (Y) залежить і змінюється під впливом незалежних змінних величин (X_i) факторів. Між цими змінними Y і X існують відношення або зв'язок у тому випадку, коли встановлено, що вони є характеристиками одного і того ж явища і існує функція, за допомогою якої можна апроксимувати поведінку однієї змінної величини під впливом іншої.

З огляду на зазначене запропоновано методичний підхід до перспективної діагностики фінансової кризи підприємства (табл. 1).

В процесі економетричного моделювання формування фінансових результатів підприємства в якості результативного показника варто обрати його чистий прибуток (збиток). Далі слід визначити коло факторів, які здійснюють безпосередній вплив на фінансовий результат.

Методами теоретичного узагальнення та «центру ваг» для встановлення репрезентативності визначено систему показників оцінки фінансового потенціалу підприємств, до якої включено: X1 (Адміністративні витрати); X2 (Витрати на збут); X3 (Інші операційні витрати); X4 (Власний капітал); X5 (Дебіторська заборгованість); X6 (Оборотні активи); X7 (Валовий прибуток); X8 (Довгострокові зобов'язання); X9 (Поточні зобов'язання); X10 (Інші операційні доходи); X11 (Загальна рентабельність підприємства); X12 (Коефі-

цієнт фінансової стійкості); X13 (Коефіцієнт абсолютної ліквідності); X14 (Коефіцієнт проміжної ліквідності); X15 (Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття).

Установлені фактори дають змогу визначити рівень фінансового потенціалу й загрозу неплатоспроможності підприємств на основі розрахунку фінансових показників та порівняння фактичних значень із граничними. Крім внутрішньої складової фінансового потенціалу підприємств, що характеризує наявність фінансових ресурсів і можливість їх внутрішньої мобілізації, резервом відновлення платоспроможності підприємств є можливість мобілізації фінансових ресурсів за рахунок зовнішніх джерел, яка визначається станом зовнішнього середовища – наявністю тимчасово вільних грошових коштів.

Запропонований методичний підхід враховує рівень поточної платоспроможності підприємства, рівень фінансового потенціалу та оцінку сукупного впливу факторів внутрішнього середовища на зміну чистого прибутку підприємства.

Ефективно функціонуючий механізм попередження загрози банкрутства має бути аргументований результатами численних досліджень та фактичними даними. Застосування факторного аналізу в процесі моделювання фінансових результатів дозволяє виявити істотний вплив факторів на формування прибутку та успішно здійснити планування фінансово-господарської діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Васечко Л. І. Антикризове управління як інструмент попередження загрози банкрутства підприємства / Л. І. Васечко // Ефективна економіка. – 2018. – № 8. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/32.pdf
2. Василенко Л. П. Фінанси підприємства: навч. посібник. Ч. 2. Чернівці. ЧТЕІ КНТЕУ, 2005. – 239 с.